

PADLÓGÁZZAL – EGYES SEBESSÉGBEN?

A magyar gazdaság perspektívája olyan, mintha autónkkal sebességváltás nélkül, egyes fokozatban szeretnénk száguldani. Aki a kormánynál ül, a választások közeledtével egyre inkább nyomja a gázt – némi kereslet-élénkítő osztogatással igyekszik a lakosság, a kkv-szektor és persze saját kliensei kedvében járni -, de eközben nem változtat a gazdasági aktivitást bénító feltételeken, mindenekelőtt a bizalomhiányon. Vagyis az eddigi kudarcok ellenére sem hajlandó a váltásra. Márpedig egyes fokozatban hiába megy padlógázzal az autó, attól csak a hangja és a fogyasztása lesz nagy, nem pedig a sebessége.

A kormány költségvetési törvényjavaslata jövőre 2 százalékos, 2006 óta a leggyorsabb gazdasági növekedéssel számol. A prognózis szépséghibája, hogy még ez a sebesség is változatlanul jelentősen elmaradna a régió többségének teljesítményétől, így a balti országok, Lengyelország, Szlovákia és Románia várható dinamikájától. Még nagyobb gond, hogy az előrejelző intézmények – az Európai Bizottság, az OECD, az IMF, valamint a különböző független, hazai és külföldi cégek és elemzők prognózaiból képzett átlagok - közül egyik sincs 1,5 százalék felett, vagyis a kormányzat prognózisa igencsak optimista. Üdítő kivétel a „független” MNB 2,1 százalékos prognózisa. A Századvég Gazdaságkutató 1,8 százalékos, a Kopint-Tárki 1,5%-os, a Pénzügykutató és a GKI 1,3%-os 2014. évi növekedéssel számol.

A 2%-os növekedés jóval alacsonyabb a kormány által korábban gondoltnál is. A 2011 áprilisában – tehát csaknem egy évi kormányzás, a Széll Kálmán Terv kidolgozása után, amikor már minden vélelmezett „csontvázat” ismernie kellett a döntéshozóknak – elkészített konvergencia-program 2014-re „konzervatív” változatában 3,3 százalékos, „dinamikus” változatában pedig egyenesen 5,2 százalékos GDP-növekedéssel számolt. (A kormányzat a 2011-15. évek mindegyikére a konzervatív változatban is 3% feletti ütemet valószínűsített.) Igaz, ekkoriban még mindenki a mostaninál sokkal optimistább volt, s 2011 tavaszán az EU sem számolt a 2012. évi recesszióval, annak elhúzódó hatásaival. Egy évvel később, immár ennek ismeretében a 2012. évi magyar konvergencia-program is már csak 2,5%-os – vagyis a mostaninál még mindig magasabb - növekedést várt 2014-re.

A 3 százalékos remények elmúlt évekbeli papíron maradásának kétségtelenül fontos oka volt az európai konjunktúra romlása. Ennél is nagyobb szerepe volt azonban a gazdaságpolitika mindinkább növekedésellenessé válásának. Ezt, a jogbiztonság folyamatos eróziójának fékező hatását felismerve volt a GKI az első, amely 2011 őszén kifejezett visszaesést prognosztizált 2012-re. A tények sajnos alátámasztották ezt a feltételezést, hiszen a régióban 2011-12-ben csak Szlovénia és Horvátország, 2013. I. félévében rajtuk kívül még Csehország nyújtott a magyarnál rosszabb teljesítményt.

Az elmúlt bő három évben a kormányzat által deklarált fő célok gyakran változtak, a növekedési és foglalkoztatási álmokat az államadósság elleni harc, majd a túlzottdeficit-eljárás alóli mindenáron való kikerülés, legújabban a rezsicsökkentés váltotta fel. A választások közeledtével a kormányzat már az év eleje óta „nyomja a gázt”, vagyis mindinkább élénkíteni próbálja a keresletet. A lakossági fogyasztás szempontjából ezt szolgálta a „szuperbruttó” adóalap teljes megszüntetése, az újabb és újabb rezsicsökkentés, a devizahitelesek terheinek megígért mérséklése, néhány termék áfájának kilátásba helyezett csökkentése, a költségvetési szektorban dolgozók egy részének béremelése, a családi adókedvezmény igénybevételi lehetőségének kiterjesztése, a nyugdíjak reálértékének „meglepetés dezinfláció” révén való növelése, s nem utolsósorban a közfoglalkoztatás bővítése. A beruházások esetében pedig erről tanúskodik az EU-forrásokból finanszírozott infrastrukturális fejlesztések lendületbe hozása, az alapkamat folyamatos csökkentése, az MNB hitelprogramjának beindítása, majd 2000 milliárd forintra bővítése.

A „gázfröccsök” persze jelentősen megterhelik a költségvetést; bár ezt a hatást különböző intézkedésekkel, például adóemelésekkel, a magas jövedelműek nyugdíjjárulék plafonjának megszüntetésével, a pedagógusok óraszámának emelésével mérsékeltek. A rezsicsökkentés és általában a terhek első menetben bankokra és cégekre hárítása alkalmas eszköznek látszik arra, hogy a lakosság helyzete átmenetileg, közvetlenül és gyorsan érzékelhető költségvetési romlás nélkül javulhasson, miközben az ezt részben visszavevő megszorítások a szolgáltatók áremelésében, minőségromlásában, a fejlesztések halogatásában és leépülésében – vagyis a felszínen az állami döntésektől függetlenül, sőt az állami propaganda ellenére következzenek be. Ez a gazdaságpolitika annyiban valóban nem „választási” költségvetésen alapul, hogy a 3% alatti hiány a választások után valószínűleg elviselhető mértékű kiigazítással elérhető, de a hosszabb távú hatások katasztrofálisak. A lefagyott üzleti aktivitás miatt ugyanis nem termelődik meg az a GDP, ami akár csak normális európai környezet – mindenekelőtt jogbiztonság esetén lehetséges lenne. Vagyis a lakossági megszorítások látszólagos kerülése az egyébként szükségesnél is nagyobb megszorítást okoz, sőt negatív spirálba taszíthatja a gazdaságot.

A keresletélénkítés eddigi hatása meglehetősen sovány, s növekedési szempontból nem túl ígéretes. A reáljövedelem emelkedésének hatására ugyan kissé növekedni kezdett a lakosság fogyasztása, de az üzleti szféra beruházásai továbbra is panganak. A foglalkoztatás csak statisztikailag - a közmunka felfuttatása és a külföldi munkavállalás – hatására emelkedik. A sokféle tartozás által sújtott, gyakran munkahelyét vagy nyugdíjának majdani értékét veszélyben érző lakosság csak késéssel és nagyon óvatosan növeli fogyasztását. A kereskedelmi bankoknak nyújtott nulla kamatozású hitel nem képes érdemben serkenteni a cégek fejlesztéseit, mivel nem érinti a magyar gazdaság alapvető problémáját, a bizalomhiányt. Erre utal, hogy a bankok véleménye szerint eddig a valóban új banki hitelek aránya csak 20 százalék körül volt, a maradék a korábbi források olcsóbbra cserélését szolgálta. Ráadásul az olcsó jegybanki forrás a bankoknál is inkább csak az alacsony kamatok miatt csökkenő betétállomány pótlását szolgálja.

De vajon nem vezet-e ez a keresletélénkítés tartós gyorsuláshoz, ahogyan egy automata sebességváltós autónál is elegendő a gázt nyomni? Sajnos a magyar gazdaság gépkocsija nem ilyen, a versenytársaktól való lemaradás nem csupán és nem is elsősorban a „közlekedési viszonyok”, az európai konjunktúra lassulásának a következménye. Az elmúlt három évben a piaci automatizmusok egyre inkább háttérbe szorultak, s nagyon is kézi váltással történt a piacgazdaság működésének hatalmi-politikai céloknak való alárendelése. Így a független intézmények, a jogbiztonság kiiktatása, a piacok állami eszközökkel történő újraosztása, az államtól függő helyzetbe kényszerítése. Egy ilyen gazdaságban mindenki kétszer is meggondolja, hogy befektessen. A változások nyertesei sem elsősorban a keresletre, sokkal inkább kivételezett helyzetük megőrzésére, az ennek révén megszerezhető járadékokra figyelnek. Márpedig beruházás nélkül nincs növekedés, s annak híján fogyasztás, és természetesen további költségvetési keresletélénkítés sem.

Ha a magyar gazdaság autójának vezetői nem tudnak váltani, akkor a hangos erőlködés ellenére elhúz mellettünk az is, akinek az előző évtizedben ez még nem sikerült

A LESZAKADÁS SZAKASZAI

Kétségtelen, hogy a magyar leszakadás már a kétezres évek közepén elkezdődött, de tény, hogy ezen a tendencián az elmúlt években sem sikerült változtatni. Egy évtized alatt a szlovák GDP közel 50, a lengyel és a román 35-40, a cseh 20 százalékponttal többel nőtt, mint a magyar. Ennek három lényeges oka van. Az első a 2006-ig tartó költségvetési túlköltekezés, majd annak kényszerű korrekciója. A második a pénzügyi világválság hatása, a harmadik pedig a 2010 óta alkalmazott gazdaságpolitika befektetési környezetet romboló és belső keresletet visszafogó hatása. A 2010 óta hatalmon levő kormánynak nincs világos gazdaságpolitikája, csak hatalmi-politikai céljai, s mindez összességében egy piacgazdaságtól eltérő, egycentrumú, autokrata modell felé mutat.

KI AKAR ITT BERUHÁZNI?

A kormány és az MNB, illetve a különböző előrejelző intézmények által prognosztizált 2014. évi GDP-dinamika között kb. 0,5 százalékpont a különbség. Ez mindenekelőtt a beruházások eltérő előrejelzésének a következménye. Míg a kormány közel 6, az MNB pedig csaknem 8 százalékos beruházási dinamikával számol, a Kopint-Tárki és a Pénzügykutató csak 3,5 százalékos, GKI 2%-os, a Századvég Gazdaságkutató pedig az alappálya esetében még ennél is kisebbel. (Igaz, az utóbbi az „optimista” pálya megvalósulása esetén, érdekes módon már mindenkinél magasabb, 8,4 százalékkal kalkulál.) Az előrejelzések különbségét részben az MNB hitelprogramjától várt hatás, főként pedig a magyar gazdasági szereplők - részben ezt is meghatározó - beruházási hajlandóságának eltérő megítélése okozza.